

1702. 1707 364 22
DISPUTATIO INAUGURALIS JURIDICA,
DE

JUDICIO PRIN-
CIPIS JUXTA SOLAM
FACTI VERITATEM,

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. PHILIPPO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIE, MARCHIONE BRANDENBURGICO
DUCATVS MAGDEBURGICI GVBERNATORE, &c.

P R Æ S I D E

DN. SAMUELE STRYKIO, Jcto,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BORUSSIE
CONSILIARIO INTIMO, PROFESSORE PRIMARIO,
ET FACULTATIS JURIDICE ORDINARIO,

PATRONO SUO OBSERVANTISSIME COLENDO,

IN ALMA FRIDERICIANA
PRO LICENTIA

Summos in utroque iure Honores & Doctoralia

Privilegia rite consequendi,

IN AUDITORIO MAJORI

Horis ante & pomeridianis

D. April. A. O. R. M DCC VII.

Publicæ eruditorum examini submittit

JOAN. PHILIPP. SEYBERTH,
NASSOVIUS.

HALÆ, Typis Johannis Jacobi Krellii, Acad. Typogr.

VIRIS
MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, AMPLISSI-
MIS, CONSULTISSIMIS,
DOMINIS,
DN. PRÆTORI,
CONSULIBUS,
SCABINIS,
SYNDICIS,
CÆTERISQVE LIBERÆ REL-
PUBLICÆ FRANCOFURTANÆ AD
MOENUM SENATORIBUS
PRUDENTISSIMIS,
FELIX AC DIUTURNUM REGIMEN,
VITAM LONGEVAM,
VALETUDINEM INCONCUSSAM,
PACEM PERENNANTEM,
POPULUM FIDELIEM, ARDENTISSIME VOVET
EX PIETATE, QVAM MANIBUS AVITIS DEBET
ERGA URBEM INCLYTAM, PROCERUMQVE
SAPIENTIA FLORENTIEM,
HANC DISSERTATIONEM, IN DEVOTÆ MENTIS
DOCUMENTUM, SACRAM ESSE VULT
JOAN. PHILIPP. SEYBERTH.

DISSERTATIO INAUGURALIS
D E
**JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA
 SOLAM FACTI VERITATEM.**

§. I.

Uⁱ querelas de litium an-

fractibus, & processuum incommo-
 dis, quibus exposita præcipue est
 Germania, omnisque in eadem
 principatus, gemebundi repetunt,
 & in illarum causas penitus inqui-
 runt, culpam non levem juri Cano-

*Processuum
 est ambages ex
 Jure Cano-
 nico.*

nico adscribunt. Etenim cum Germani adhuc in sua simplicitate viverent, de simplici & plano controversias inter cives subortas componebant, nec justitiam ex processuum libellorumque formulis, utpote quas penitus ignorabant, sed ex ipsius facti veritate inquirebant; & cum plus apud ipsos valeret boni meres, quam alibi scriptæ leges, fide Germana, hoc est, ex bono & æquo, ductu rationis æquilibrium lites componebant, & diversos controvertentium impetus brevi via temperabant. At vero cum postea Pontificii juris autoritas in Germania invalesceret, & ex nimia Apostolicæ, quæ prætendebatur, autoritatis veneratione nefas crederetur, à regulis juris

A 2

cano.

DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

4
canonici vel laicum quem discedere; hinc factum, ut solennis quaedam procedendi ratio, illo jure insinuata, in fora introduceretur, & diversis interpretum placitis augetur, adeo ut illa non observata, periculum causae metuendum esset illi, qui contra istas processus regulas peccasset.

Quis proces-
sus Juris Ro-
mani non re-
ceptus?

§. II. Introducto autem in Germaniam jure canonico ejusque processu, post plures demum quam centum annos pedetentim irrepit, (nam ne auctoritate publica introduceretur, omnibus modis cavendum censuit Pontifex) jus civile Romano-Justinianicum, de quo vid. *Conring. de orig. jur. Germ. c. 26.* In quo quidem brevior procedendi ratio circa causarum decisionem continetur. Processum tamen juris canonici iterum ex foris Germaniae profligare, difficillimum fuisse. Destituebatur enim, uti jam dictum, jus Rom. auctoritate publica, & qui circa forum versabantur, vel judicando vel causas agendo, canonicis jam innutriti erant principiis, quae eo minus dimittere poterant, cum non tantum speculum Svecicum Germanos ad jus Pontificium ablegaret, statuendo ex decretis & Decretalibus omne jus tam in Ecclesiasticis quam secularibus petendum esse, vid. *Spec. Svec. juxta edition. Sebastiani Meichsneri lib. 1. c. 5.* Sed etiam illi, qui Glossas in jus Saxon. conscribent, ex jure Pontificio interpretationem petebant ampliationes & limitationes exinde praeter praeferentiam Saxonum intentionem petendo.

Ordinatio-
nes Proces-
sus iisdem
principiis ni-
suntur.

§. III. Principia illa processus canonici retinuerunt omnis illi, qui postea jussu Principum ordinationes Processuum conscripserunt; Nec poterant fere aliter, cum unusquisque compilatorum prudentiae suae judicariae specimen edere cuperet, non ut hoc ipso in judicii promoveretur justitia, & facilius jus suum persequendi via redderetur, sed ut methodus accurata, vel potius captio-

sa

SOLAM FACTI VERITATEM.

sa præscriberetur, quam si quis negligeret, causa caderet, etiamsi hæc iustissima foret. Ex quo tandem illud evenit, ut qui medicinam iustitiæ nimium quantum vulneratæ debebant afferre, ut illa ex æquo omnibus, tam pauperi, quam diviti administraretur, illam in præcipitio ponerent, & causas ad iustitiæ normam factique veritatem decidendas, præfenti periculo neglectorum processus solennium exponerent. His enim ad amussim non observatis, succumbendum est etiam illi, pro quo, quantum ad causæ merita, ex confessione omnium, aperta militat iustitia. Ex his vero incommodis & morbis inveteratis, an aliquando eluctari possint judicia Germaniæ, exigua spes superest, dum vix ullo in loco tutior paratiorque via ostenditur ad juris persecutionem, quam per processuum anfractus, qui ipsi, quoties novæ ordinationes iudiciorum adspiciunt lucem, non minuuntur, sed augentur. Ut adeo plus spei superesset, si

Prudentia
naturali &
experientia
pollente huic
negotio ad-
hibendi

jurium imperiti, prudentia tamen naturali pollentes & experientia negotiorum publicorum instructi, huic negotio adhiberentur, ut illi ductu naturalis prudentiæ modum præscriberent, quomodo subditorum controversiæ levato velo, prout in *L. s. C. de naufrag.* dicitur, componerentur, ubi pari felicitate res hæc succederet, quam Sueci Danique in suis experiuntur Regnis, ubi promptissima cuivis patet juris persecutio, ignoratis penitus processuum tricis & ambagibus.

Juris Cano-
nici trice-
hodie augen-
tur, & quæ eo
jure prudent-
er disposita,
negliguntur

§. IV. Cum vero, uti dictum, juri canonico adscribere soleant strepitum forensem, figuramq; processus, mirandum tamen est, quare, dum tantopere iniquitatis inculant jus canonicum, illa Ordinationibus processuum inserant, quæ tanquam iustitiæ noxia accusant; Vel si tandem quid mutandum censeant, vix meliores procedendi regulas, sed aliquando etiam deteriores pro repellendis hominibus

incautis, ob neglectant processus figuram, à juris sui perfectione præferant; Econtrario illa, quæ in jure canon. occurrunt remedia saluberrima, vel negligent, vel ad praxin fori deducere nolint, quod tamen si fieret, omnino & Republicæ, & privatis optime consultum foret: Imo Deus ipse non offenderetur, cui aliquando in extremo judicio reddenda ratio, quo pacto diviti pariter ac pauperi jus redditum fuerit: *Dei enim non hominis exercetis judicium, qui vobiscum est, in causis, quas judicatis*, secundum Versionem Vatabli 2. paralipom. c. 19. v. 6. quod alii notanter ita reddunt: *Quodcunque judicaveritis in vos redundabit.* Vid. Polus *Synops. critic. ad d. c. 19. v. 6.* Et huc pertinet monitum B. Brunnemanni aliquoties ab ipso repetitum: In extremo judicio multæ reformabuntur res judicatæ. Vid. idem in *Jur. Eccles. lib. 1. cap. 6. membr. 1. §. 19.*

Quid in se
quentibus
tractandum?

§. V. Quapropter operæ pretium fore existimamus, si constitutiones juris Pontificii hic adducamus, quæ sine strepitu & figura judicii ad causarum decisionem perveniendi viam nobis ostendunt; quibus postea subjiciemus disquisitionem, quid Principibus nostris circa processuum ambages rescandas permittum, & annon Reipublicæ subditorumque commodis promovendis expediat, judicia generatim ita constituere, ut sola facti veritate inspecta, sufficienterque cognita, rejectis processuum solennibus, feratur sententia.

Constitutio-
nes Pontifi-
ciz adducun-
tur

§. VI. Primo constitutio juris Canonici huic negotio inserviens occurrit in *Clem. Dispensiosam 2. de judiciis*, ubi mox præmittit Clemens Papa, dispensiosam licitum prorationem ex subtili ordinis judiciarii observatione provenire, quam se restringere velle dicit, ita ut in causis ibi expressis procedatur **SIMPLICITER ET DE PLANO, AC SINE STREPITU JUDICII ET FIGURA.** Plenius autem

SOLAM FACTI VERITATEM. 7

autem rationem & formam ita procedendi, quæ sub illis quatuor verbis latitat, exposuit idem Pontifex in *Clem. Sæpe de Verb. sign.* ad quas constitutiones antequam descendamus, necessarium erit, quid arcani in verborum illorum, seu clausularum repetita copula, latitare existiment Canonistæ, in antecessum hic examinare. In utroque textu jam ad-

De sensu verborum simpliciter de plano &c.

ducto verba illa Processus solennitatem restringentia, ut scilicet procedatur SIMPLICITER ET DE PLANO AC SINE STREPITU ET FIGURA JUDICII, tribus copulis sibi junguntur: Unde disquirunt Glossa, an si aliquod istorum verborum desit in forma commissionis, locus sit huic constitutioni? e. gr. si Pontifex alicui causam committat, ut de plano cognoscat, juxta *c. 13. in fin. X. de judic.* quæ phrasim etiam in jure Civili non infrequens est, *L. nec quicquam. §. de plano 3. ff. de offic. Proconf. L. 6. ff. de accus. L. Miles n. §. sexaginta. 6. ff. de Adulter.* Vel etiam si committatur causa duabus particulis conjunctis, scilicet ut simpliciter & de plano procedatur *C. sicut. 25. X. de accusat.* Vel de plano & absque strepitu iudiciorum. *C. olim 26. X. de judic. C. ea qua 8. X. de statu Monach.* De quo strepitu iudiciorum textus etiam occurrit in *L. 33. pr. C. de inoff. testam.* Vel etiam sine strepitu iudicii & figura *c. 43. v. si vera de elect. in 6to.* Respondet Glossa, constitutionem Clementis in omnibus punctis locum non habere, nisi quatuor illa copulative in mandato Pontificis expressa fuerint; ut hinc non sufficiat, si Commissario mandatum sit, ut simpliciter & de plano iudicet, vel etiam sine strepitu iudicii procedat, propter triplicem copulam in *Clem. 2. de judic. & Clem. Sæpe de V. S.* expressam. Et porro dubitat Glossa, quid juris sit, si priores copula omitterantur, & commissio sequenti modo concepta: *Simpliciter, de plano, sine strepitu & figura iudicii?* Respondet, ultimam copulam in præcedentibus repetitam censeri.

Imo

8 DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

Imo etiam si & hæc copula omiſſa ſit, tamen illam ſub intel- ligendam eſſe, arg. *L. Cum in teſtamento 37. §. 1. de hered. inſtit.*

Defenditur i- dem illarum particularum ſeque

§. VI. Sed mirum eſt, quamobrem Canoniſtæ Gloſſam hic communiter imitentur, & non attendant verba hæc inter ſe plane æquipollentia eſſe, & hinc, ſive committatur cauſa, ut *de plano* procedatur, vel ut procedatur *sine ſtrepitu judicii*; vel ut cauſa peragatur *sine figura judicii*, ſenſum ubique eundem eſſe, quod ſcilicet Proceſſuum ambages omitti debeant: Nihil enim refert, quid ex æquipollentibus exprimatur. *L. 3. C. de Inſtit. & Subſtit. L. ſin. C. de Donat. ſub modo.* Nam æquipollentium verborum eadem vis eſt ac poteſtas, *L. Mulier. 22. pr. ff. ad SCtum Trebell. Carpz. lib. 3. Reſp. 10. n. 10.* & quamvis æquipollens ibi non admittant, ubi certa forma a jure ſtatuta eſt. Boerius *Deciſ. 1. n. 45.* aut ubi de ſolenibus agitur. *Carpz. Part. 2. Deciſ. 109. n. 13.* Attamen in *Clem. Sape.* hoc non expreſſit Poniifex, quod verba illa in commiſſionibus pro fundando Proceſſu ſummario præciſe conjungi debeant; hinc nihil pro forma reputandum, niſi quod ut ita fiat, certa Lege vel Conſtitutione præſcriptum eſt, arg. *L. Non dubium 5. C. de LL.* Et quis de mum ignorat, in Reſcriptis Pontificum, & ſic quoque in multis textibus juris Canon. ſæpius vel tautologias, aut verborum priora declarantium repetitiones occurrere, quæ capropter ad formam negotii non referenda. Exempla recentioris praxeos Romanæ, & ſtyli luxuriantis inutili verborum repetitione, qui deſiderat, adire poterit Pyrrhi Corradi *Præxin Diſpenſationum Apoſtolicarum pro utroque foro*; imo nec in Aula Cæſarea & mandatis inde emanantibus, illa verborum æquipollentium repetitio ignota eſt, quæ cum vel idem indigent, vel priora clarius expriment, nemo exinde, ſi forte in aliis mandatis omnes illæ expreſſiones repe- titæ

SOLAM FACTI VERITATEM.

tate non sint, minorem aut majorem vim mandatorum deducere conabitur.

§. VII. Quapropter etiam plerisque Doctoribus visum fuit ab illa opinione, qua triplici verborum copula aut quadruplici æquipollentium repetitioni, singularis tribuitur efficacia, si non expressa contradictione, ne venerationi juris Canon. & Glossæ quicquam detraherent, tacito tamen consensu discedere; quod factum est eo ipso, dum aliam mandandæ jurisdictionis formulam excogitarunt, in qua omnes illæ clausulæ Clementis Pontif. in effectu concurrerent. Videlicet, si Pontifex vel Princeps, quod hic loci perinde est, Judicem sub hac clausula constitueret, ut SOLA FACTI VERITATE INSPECTA procedat, quam clausulam adhuc potentiolem esse, & plus operari, quam omnes illas clausulas, *summariè, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figurâ judicii*, asserit Myns. *Cent. 2. Obs. 44. pr.* Unde hanc clausulam non tantum commendant Jcti Hispani, Lusitani, Italique, ut Augustinus Barbosa *in Tr. de Clausulis c. 173.* Marta Neapolitan. *Tr. de Clausul. P. 2. Claus. 368.* Robert. Marant. *de Ord. judicior. P. 4. Distinct. 9. n. 32. & seqq.* Brunnem. *in Proc. Civ. c. 1. n. 28.* Scacc. *de Judic. lib. 1. c. 53. n. 38.* Bertazol. *Lib. 2. Consult. Dec. 455. n. 44.* sed eandem quoque magni faciunt Jcti Germaniæ Gail. *lib. 2. Obs. serv. 42. n. 1.* Mynsinger *d. obs. 44.* & effectus plane singulares eidem tribuunt; Quapropter non inutile erit illorum sententias, quid ponderis isti clausulæ subsit, adducere, & quid contra regulas Processus liceat Principi, aut etiam delegato Principis, sub ista clausula constituto, ad examen revocare.

De Clausula:
Sola facti veritate inspecta.

§. IIX. Et quidem de Principe communis Dd. Conclusio est, quod ipse in causa aliqua procedere possit, *sola facti veritate inspecta*, & hinc de plano, sine strepitu Judicii & figura Processus. Barbof. *d. Clausul. 173. num. 4.*

Princeps ad
solum factum
respicere
potest.

B

Marc.

10 DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

Marc. Anton. de Amatis *Decif. 61. num. 21.* Gail. *lib. 1. Obs. 42. n. 1. seq.* Brunnem. *Proc. Civ. c. 1. n. 28.* quando enim Princeps scit veritatem, non debet ire per ambages, *arg. c. ad petitionem X. de accusat.* Gail. *d. Obs. 42. n. 2.* Cujus quidem ratio in obscuro non est, cum ipsæ processuum ordinationes ex autoritate & arbitrio Principis dependant, & hinc, uti lege à se lata superior est, ita eadem obstringi nequit, nisi quamdiu liberit *arg. L. princeps 31. ff. de LL.* Quamobrem in ejus arbitrio erit, quatenus processum solemnibus semet adstringere, vel illa relaxare, & sola facti veritate inspecta, judicare velit; modo non negligat illa, quæ ad sufficientem facti cognitionem ob rei defensionem pertinent, de quibus dicendum erit inferius.

Præsertim si
superiorem
non reco-
gnoscent.

§. I. X. Restringunt vero sententiam jam adductam, ut tantum pertineat ad Principes superiorem non recognoscentes, quod his solis illa potestas comperat sine strepitu judicii, & figura processus causam decidendi, *Marta tr. de Clausul. Part. 1. claus. 368. n. 1.* Barbosa *ad cap. petitionem 22. n. 5. X. de accusation.* Aliis autem principibus hoc ipsum denegandum esse existimant, & hinc Principes Imperii præcise ad Regulas processus obstrictos esse putant. Verum hic præmonendum omnino est, Doctoribus exteris Hispanis scil. Lusitanis, aliisque qui inter Principem summum & inferiores distinguunt, non insistendum esse, quoties de potestate Principum Imperii quæstio exurgit. In illis enim Regnis Principes inferiores a nutu Regis dependent, & Legibus in universum omnibus, quæ regni illius judiciis præscripta, adstringuntur, ut nihil quicquam circa illas mutare, aut his contrarium mandare possint. Verum Germaniæ Principes, vigore superioritatis territorialis, hac potestate gaudent, ut non obstantibus aliis imperii Legibus, ipsi Ordinationes judiciorum & processuum in suis territoriis publicare, & subditos ad illorum observantiam ad-

De Principi-
bus Germa-
niæ.

SOLAM FACTI VERITATEM.

II

adstringere possint: Unde quot principatus in Germania, tot etiam diversæ processuum Ordinationes reperiuntur, quas nemo eapropter irritas dixerit, quod a processu Camerali in imperii Constitutionibus præscripto, aliisque juris communis regulis discedant. Quod si de hoc quis dubitaret, posse Principes in suis territoriis hanc formam iudiciis præscribere, ut neglectis processus ordinarii ambagibus, summariter & de plano procedant, & sola facti veritate inspecta iudicent, ille perpendat, quod & jus nostrum privatis litigantibus hoc permittat, ut inter se pacisci possint circa formali processum, eorumque pactio firma sit, adeo ut Legum auctoritas pactis Litigantium mitigari possit. *Lult. §. ult. C. de tempor. Appell.* Si ergo ipsi litigantes privati, pacto suo renunciare possunt processui ordinario, & se constringere ad celerem & summariam causæ cognitionem *Brunnem. in Proc. c. 1. n. 18. Carpz. in Proc. tit. 1. Art. 1. n. 56.* adeo, ut iudex tali compromisso partium de causa celerrime expedienda, stare teneatur, nec ad Processum ordinarium illos remittere valeat. *Carpz. P. 1. C. 1. D. 15. n. 7.* Non video rationem, quare Princeps idem Lege generali, in sua provincia inducere nequeat, ut omnes causæ de plano & summariter decendant, quo ita subditi a sumtuosis litium anfractibus liberentur, & brevi via cuique ius suum tribuatur.

§. X. Equidem facile prævideo, hic in contrarium urgeri posse, quod ejusmodi Constitutio tenderet in præjudicium subditorum, si ordo juris semel per Constitutiones provinciæ introductus & receptus turbaretur, & via reis adimeretur, defensionem suam plenius deducendi, sicuti quidem hoc contingit in processu ordinario, ubi etiam altioris indaginis exceptiones admittuntur, & excutiuntur, quæ è contrario in processu summario rejiciuntur, inde causam ordinariam invito reo non posse summarie tracta-

Dubium esse
moveretur.

B 2

tracta-

tractari a iudice, pluribus tradit Carpz. *P. 1. C. 2. D. 12.* Verum his reponimus, numne existiment, ante receptum in foris Germaniæ processum juris Canonici & Romani, causas legitime decidas non fuisse, sed meram injustitiam in Germania regnasse? Forte fatebuntur ipsi, qui solennia processuum ita severe inculcant, ac pro his retinendis tanquam pro aris & focus magno conatu dimicant, melius consultum fuisse Germaniæ per celeres litium compositiones, quam quidem hodie per processus in tot annos & lustra, imo sæpius ultra seculum extensos, ubi si mox ab initio qualitercunque transegissent, plus in effectu obtinuissent, quam per victricem sententiam tot sumptibus & molestiis obtentam, Vel creduntne, Prætores Romanorum, ubi extra ordinem & de plano pronunciarunt, injuste pronunciasse? Imo quia tandem admittunt omnes, praxin illam Saxoniam, in plerisque aliis Germaniæ foris receptam, quod scilicet ex instrumento recognito seu guaranteegiato executive agi possit, non admissis exceptionibus, nisi incontinenti demonstrandis, laudabilem esse, & ad promptam iuris cuiusque persecutionem pertinere, licet hoc iuri communi conveniens non sit, ubi ex eiusmodi instrumentis ordinario processu experiendum, nec ullum instrumentum paratam executionem producit, nisi clausulæ executive vel æquipollentes obligationi sint inferræ. *Vid. Recept. deputat. de anno 1600. §. Ob auct. 34. Dn. Lauterbach, ad ff. ad Tit. de fide Instrum. §. 47. Carpzov. lib. 4. Resp. 9. n. 3.* Quod si ergo tali casu injustum non est, remotis exceptionibus altioris indaginis sine strepitu aut figura ordinarii processus causam celeriter decidere; Cur Princeps non idem statuere posset in omnibus causis aliis, si modo de facti veritate sufficienter constet. Et hinc rectissime defendit *Dn. Brunne man, in Process. Civ. c. 1. n. 22.* omnes Imperii Status

SOLAM FACTI VERITATEM. 13

tus n̄ suis Provinciis, salva justitia abrogare posse Proces-
sum ordinarium, & ejus loco introducere summarium.

§. XI. Utut autem hanc sententiam facile consen-
sum impetraturam confidamus, si Princeps Lege generali,
aut Constitutione publica, processum ordinarium abroget,
& brevem procedendi viam, ad solam facti veritatem dire-
ctam præscribat; attamen hoc controversia non caret, an
recepto semel Processu ordinario, & publica constitutione
præscripto in casu speciali, qui alias ad ordinarium Proces-
sum pertinet, causæ decisionem ita Princeps committere
possit, ut in illa, licet ordinaria sit, sola facti veritate inspecta,
remotis processuum regulis, procedatur? Vel, quæ præjudi-
cialis quæstio est; an Princeps ipse ita cognoscere, & pro
justitia causæ contra regulas Processus parti læsæ succurrere
possit? Dubitandi ratio non vulgaris inde nascitur, quod
cum publice intersit, æqualitatem inter subditos servare,
utpote, qua concordia inter cives, & obsequium erga Prin-
cipem summopere promovetur. Jacob Omphal. *de usurpar.*
Leg. lib. 2. c. 6. n. 1. ut eapropter æqualitatis & justitiæ amo-
rem Magistratibus quam maxime commendet Imperator
in Nov. 2. c. 5. unde Solon dicere solitus fuit; ab æqualitate
nullam profecisse seditionem, teste Plutarcho *Tom. 2. de*
fraterno amor. p. 484. lit. B. Edit. Francos. Anno 1599. Hæc ve-
ro æqualitas quam maxime læderetur, si in unius causa pro-
cederetur ordinarie, auditis omnibus rei defensionibus;
in alterius vero civis causa de plano & celeriter jus diceretur,
reoque via præcluderetur, per ordinarii processus reme-
dia, exceptiones suas plenius deducendi. Hæc ipsa vero
inæqualitas, priori casu locum non habebit, si Princeps ge-
nerali lege processum ordinarium abrogare, & breviorum
iudicandi modum præscriberet: hoc pacto enim cives in
universum omnes, eandem juris administrationem patiun-

Princeps facilius Lege generali Processum mutare, quam in casu speciali inde discedere potest.

14 DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA
tur, & quod uni denegatur, alteri non conceditur, ut hinc
nemo præ altero se gravatum dicere valeat.

Supponenda
est in Prin-
cipe iusta
causa.

§. XII. Verumenimvero salva res est, si Princeps
ex iusta causa inter certas personas à Processus regulis rece-
dat, & illi, cujus causæ justitiam manifestam esse videt, bre-
vi via jus dicat: Vel etiam, si jam ob neglecta processus so-
lennia, alicui periculum causæ factis justæ imminere videat,
extra ordinem ipsi succurrat, & negotium, non obstante
quo circa fatalia Processus quid neglexerit, ad justæ æqui-
que Regulas reducat. Quod si enim Principi non dene-
ganda est potestas, alteri jus quæsitum auferendi, si cer-
tam causam adesse videat, præsertim si jus illud quæsitum
sit non ex jure naturali seu gentium, sed ex mero jure Ci-
vili, *Petra de jur. quæst. per Princ. non toll. c. 28. n. 38.* Menoch.
Consil. 158. n. 38. Berous *Vol. 3. Consil. 147. n. 31.* Kirchov.
Vol. 2. Consil. 1. n. 49. Quis illi denegaret potestatem, in
casu, si per sententiam quis obtinuerit victoriam, non quod
justam habeat causam, sed quod adversarius circa Proces-
sus apices non vigilaverit, condemnato ob evidentem senten-
tiæ, quantum scilicet ad materialia, injustitiam succurren-
di, & iniquitatem emendandi, licet forte jam judicari vires
nacta sit sententia: Si enim jus aliquod strictissimo jure
Civili seu potius provinciali quæsitum, sine suffragio juris
naturæ, afferatur; quis tale non diceret, quod circa pro-
cessus Regulas peccando amissum, & alteri adjudicatum.
Et ob hanc causam concludunt Dd. quod licet ratio juris
Civilis restitutioni repugnet, Principem tamen ex evidenti
causa restituere posse, cum hujus auctoritas semper censeat-
ur excepta, licet Lex municipalis, vel quod idem est, Ordi-
natio Processus, denegat restitutionem Ant. Fab. *Cod. Sa-
baud. lib. 2. tit. 35. n. 7.* Rebuff. *ad Const. Regni Gall. Tr. de Rele-
vament. Verb. præscriptio. Gloss. 4.* Reinking *de Regim. Sec. 6.*

Ec-

SOLAM FACTI VERITATEM. 15

Ecclef. lib. 1. Class. 3. c. 12. n. 55. quod extendunt quoque ad illum casum, etiam si Princeps in Ord. Process. statuerit, aliquem non esse restituendum, quale exemplum etiam occurrit in *L. Providendum 7. vers. Si quis vero. C. de postul. & L. Mancipia 5. vers. libertis quoque C. de Serv. fugit.* ubi nec Principale beneficium dicitur admittendum. Princeps enim sibi Legem dicere nequit, à qua non possit recedere, *L. Princeps 31. ff. de LL. juncta L. Si quis in principio 22. ff. de Legat. 3.* Rebuff, *d. Tr. princ. n. 6.*

§. XIII. Exemplo uno alterove res declaranda erit: Ex *Ord. Process. Saxon.* notum est, quod iustus jurare, intra octo dies à tempore lapsi decendii ad præstationem juramenti se offerre, & citationem impetrare debeat. *Carpz. P. 1. C. 12. d. 6.* quod & *Ord. Proc. Magd. c. 29. §. 6.* congruit, adeo ut hoc tempore elapso juramentum pro deserto habeatur. Verum hoc sine ullo rationis & juris suffragio extensum est in *Ord. Sax. Tit. 18. §. 9.* & in *Decis. noviss. 18.* ut & ille ob desertum juramentum causa cadat, qui terminum illum anticipat & citius se offert ad jurandum, quam offerre debebat. *Carpz. d. C. 12. d. 11.* Quæso, quid hic peccavit? ille quidem, qui octiduum præterlabi patitur, negligentia poenam sustinet, quod fatale jurandi non observaverit; sed numne alter promptitudinis sua ac vigilantia poenam subire debebit, quod animo satis faciendi sententiæ citius se obrulerit ad jurandum. Quod si hic ad Principem recurrat, & restitutionem contra talem sententiam petat, quis diceret, Principi hic manus ligatas esse, ut læso suppetias ferre nequeat. Ino idem obtinere puto in neglecto octiduo, utpote quod fatale non ex jure communi, sed Ordinationibus provincialibus dependet.

§. XIV. Cæterum hæc facilius admittentur, si eiusmodi Principem in Imperio supponamus, qui iure de non appel-

Declaratur exemplo in oblatione ad jurandum

Procedit facilius in principibus qui habet jus de non appellande.

appellando gaudet; Nam cum hic neminem habeat, qui sententiam ipsius reformet, subditis hic nihil remanebit, quam obsequii gloria, qui insuper eo facilius acquiescent, si conscientia sua convincantur, causæ iustitia non destitui illum, in cuius gratiam Princeps contra regulas processus dispensavit, & ex æquo & bono sententiam tulit. Vulgo eiusmodi pronunciatum Principis dici solet ein *Macht-Spruch* / sive sententia ex plenitudine potestatis lata; quam aliqui laudant, aliqui vituperant, licet posterius plerumque illi tantum faciant, qui lucrum ex continuato processu sperant, eaque propter subitanam litis dispositionem dolent. Unde cum in casu quodam Princeps quidam Imperii, causam per plures annos cum gravi dispendio utriusque partis agitarem, Actorum voluminibus ad numerum octonarum incrementibus, prævia consultatione cum Consiliariis suis intimis, sola facti veritate inspecta, sententiam ferret, hanc improbavit Collegium Actorum Jenensium, quasi Princeps limites suæ potestatis transiisset; Verum actis ad Collegium Juridicum huius Academiæ *mens. Decemb. An. 1701.* transmissis, prævia diligenti in causæ iustitiam inquisitione, sequenti modo pronunciatum esse, mihi retulit Dr. Præses: *Daß der von Ihro Hochfürstl. Durchl. geschehene Macht-Spruch denen Rechten und der Billigkeit gemäß/ welchem Beklagte sich zu submitiren verbunden seynd/ in Entstehung dessen werden sie vermittelst der Hülffe dazu billig angehalten/ es sind auch dieses die nach dem publicirten Macht-Spruch verursachte expensen auf vorhergehende liquidation und erfolgte Ermäßigung denen Klägern zu erstatten schuldig W. N. W. Rationes autem quibus corroborandam hanc censuerunt sententiam, fuere sequentes: Obwohl Beklagte sich beständig auf die vorige Acta beruffen/ darinnen sie Vol. 3. fol. 93. bereits absolvirt, und also contra ordinem processus zu seyn vermeinen/ daß Ihro Hochfürstl. Durchl. ex plenitudine potestatis darinnen gesprochen/*

Rationes dubitandi

hen/und denen Klägern wider die ergangene Urtheile Beyfall gegeben; Weil aber dennoch solche Urtheile niemahls Rechtskräftig/ sondern derer effectus allezeit per remedia suspensiva aufgehoben worden/ und also die Beklagte daraus kein jus quz-
 Rat. Decis
 fitum erzwingen können/ und gleichwohl eine Hohe Landes-Obrig-
 keit/wann sie darumb imploriret wird/oder die Sache sonst
 zur cognition vor Dero Regierung kommen/ wohl befugt ist
 nicht so sehr auf den ordinem processus, als auf die iustitiam
 causae & aequitatem zu ehen/zumahln aus unsern Rechten bekantz
 daß auch denen Praesidibus provinciarum erlaubt seye zu erkenn-
 nen/ quod eis visum fuerit iustius & melius, dahingegen nur
 die Unter Richter ad leges processuales adstringirt werden.

Art. hodie jurant. C. de iudic. Welches daher umb so viel mehr
 ein Fürst des Röm. Reichs verrichten kan/ als welcher in seinen
 Lande eben dergleichen Authorität/ als der Käyser im Reiche hat/
 zumahlen/wann demselben das jus de non appellando zustehet/
 wie solches in gegenwärtigem Fall Ihro Hochfürstl. Durchl. un-
 streitig haben/woraus das summum jus cognoscendi & corri-
 gendi iniquitatem in processibus commissam von selbst
 fließet/ und zu wünschen wäre/ daß solchem rühmlichen Exempel
 überall von Hoher Obrigkeit nachgefolget/ und die iustitia meri-
 torum causae, so lange kein ordentliches iudicatum vorhanden/
 dergestalt untersucht/ und dem Unrecht leidenden Obrigkeitliche
 Hüffe/ brevis geleistet würde/ indem die Proceß-Ordnung
 gen nur eigendlich vor die Unter-Richter/ nicht aber vor die Hohe
 Landes-Obrigkeit gemacht werden/ weil sonst/ wann diese contra
 iniquitatem processus einen Unrecht leidenden nicht iuocir-
 ren könten/ solche Ordnungen ein vinculum in quibus seyn
 würden/ wozu doch nicht einmahl der Eyd jemand verbinden kan.

Cap. 18. X. de iur. iur. Wann nun die materialia dieser Sache
 angesehen werden/ so ist ex actis unstreitig/ daß der Vergleich
 worinnen sich die Klägere fundiren auf ein offenbahres wider
 rechtliches pactum de hereditate patrisviventis beruhet/wel-
 chem derselbe/wann er gleich anfänglich consentirt hätte/ xpret-
 se widersprochen/ und/ daß seine Kinder/ dessen ungeachtet gleich
 succediren sollten/ verordnet/ dadurch solches pactum gänglich
 ent-

entkräftet worden. *L. fin. C. de pact. Carpz. part. 2. Const. 35. def. 17. § 19.* Ob nun zwar Beklagte sich auf den gerichtlich verfertigten Contract fundiren/vor welchen sonst die präsumtio veritatis & solennitatis militiret, so hat doch nachmahls bey angeordneter Fürstl. Commission sich deutlich an Tag geleyet/ daß dasjenige was in solchem instrument zum fundament gesetzt im Gerichte nicht vorgegangen/ insonderheit/ daß der Paternalis Verkäufer nichts vernommen/ vielweniger Gerichtlich consentiret, auch andere circumstantien zum faueur des Käuffers hinein gerückt/ und der Amtmann selbst gestehet/ daß er das Concept nicht revidirt/ sondern sich auff den Actuarium verlassen/ daher wann gleich ein judicatum vorhanden wäre/ dennoch es hieselbst heißen würde/ quod sententia ex talis instrumentis lata sit retractanda, præsertim si constet, iudicem in pronuntiando ad hoc instrumentum respexisse, *L. Divus Hadrianus 33. ff. de re judic. L. 3. C. Si ex fals. instrum.* Hiernächst auch hieselbst eine gar grosse læsio vorhanden/ indem sich einer von den Klägern bereits erbothen/ zweymahl mehr vor das Guth zugeben/ als es Beklagte angenommen/ und wann auch dieses nicht wäre/ aus denen Rechen bekannt ist/ daß bey einer Erbtheilung auch eine læsio minor dergestalt zu attendiren/ daß die Erben davor einander satisfaction zugeben schuldig/ *L. 3. C. comm. utriusq. judic. Ar. Pmell. ad Liz. C. de rescind. vendit. p. 2. r. n. i. seqq.* So haben Ihre Hochfürstl. Durchl. aller dings recht und billig gethandt/ daß Sie durch Dero Decisiv-Rescript, diesen langwierigen/ so viel Jahr mit grossen Kosten continuirten Proceß gehoben/ und eine æqualem divisionem der Güter/ wie sie an natura befindlich/ veranlasset. Im fall nun solche Theilung/ wie in actis von Beklagten angeführet wird/ sich nicht füglich thun lassen wolte/ so ist das Mittel zu ergreifen/ welches sonst die Rechte in die ein Fall billig erachten/ daß nemlich das Guth plus licitanti zu geschloegen werde. *L. 1. C. comm. divid. et ibi D. l.* Und weil Beklagte biß anhero solchem billigen Auspruch sich nicht submitiren wolten/ sondern auff die neue allerbhand Wettlauffigkeit/ auch contra ipsam Principis potestatem gemachet/ so seynd sie daher in die

das

SOLAM FACTI VERITATEM.

19

dadurch verursachte Unkosten zu condemniren gewesen.

§. XV. Quod vero attinet Principes Imperii, jure de non appellando destitutos, difficilius ab ipsis hoc jus exerceri videtur; si enim neglectis formalibus consueti processus, in causa de plano pronunciaverint, pars altera mox ad appellationis beneficium provocabit, & nullitatis querelam appellationi junget, quod facere poterit, juxta Recessum Imperii de ann. 1654. §. 121. Causa itaque hoc modo ad Cameram Imperii devoluta, periculum reformandæ sententiæ semper sustinebit Princeps, qui à regulis processus in pronunciando discessit; Nam & Camera ipsa in judicando sequi debet Statuta illius Provinciæ, ex qua causa ad ipsam delata. Vid. Ord. Cam. Part. 1. Tit. 57. ubi judicandum esse dicitur: Nach Ländischen Ordnungen/ Statuten und Gewohnheit der Fürstenthümer. Blum. Proc. Cam. Tit. 2. n. 16. Verum enim vero, non ulterius Cameram adstringi existimo ad Statuta Statuum Imperii, quam quatenus causæ decisionem respiciunt; non autem quatenus nullitas ex regulis processus judicii inferioris deducitur, si hoc nullitatis genus de jure communi incognitum sit; hanc enim non attendere solet, si justitiam meritorum causæ exactis luculenter perspiciat.

§. XVI. Et huc pertinet Cameralistarum sententia, quando asserunt, in Camera imperiali nullitates processus, si alias de meritis & justitia causæ ex Actis sufficienter & liquido constet, regulariter non attendi. Gail lib. 1. obs. 42. n. 1. Mynsinger cent. 1. obs. 2. 7. quam sententiam probant ex ipsa Ordinac. Cam. Part. 2. tit. 34. §. 1. ubi ita cautum. Nach dem sich auch zu Zeiten Nichtigkeitkeiten und Nullitäten der Prozesse/ oder Urtheil/ an den Untera. erichten ergangen/ befinden/ & postea und der Cammer Richter u. d. Besizer solche angezogene Nichtigkeitkeit nicht dergestalt erfinden, dadurch ver Partbey in der Haupt

De Camera neglectis nullitatibus judicant.

Hauptfach ein unwiederbringlich Unrecht geschehen/solten dieselbe vorige Prozesse anderer Unformligkeit halber / als nichtig nicht verworffen / sondern darauf in der Hauptsache erkannt werden / was Recht ist: Ex quo non obscure colligitur, si Princeps Imperii in causa coram se pendente, neglectis regulis Processus provincialis ad sola causæ merita respiciat, & ita, quod justum est, pronunciet, etiamsi ab illa ad Cameram appellatum sit, sententiæ reformationem, ob præsentam nullitatem, metuendam non esse, si Camera videat, circa merita juste & legitime pronunciatum esse. Quorsum tendit sententia Mynsingeri *Cent. 4. obs. 62.* quando dicit: Si in judiciis inferioribus Germaniæ sint tales consuetudines (scilicet quibus non observatis, nulliter procedatur) Processus tamen hujus nullitatis contemplatione non sunt annullandi, sed ad definitionem causarum, tam in causis ordinariis, quam summariis, si de meritis evidenter constet, procedendum; quam sententiam sequuntur Roding in *Pandect. jur. Cameral. lib. 1. tit. 21. §. 13. & seqq.* Klock. in *Relat. Cameral. Relat. 19. n. 13.* Dn. Fabric. in *Not. ad Observat. Mynsinger. Cent. 1. Obs. 27.* Ruland. *de Commissar. Part. 4. lib. 8. c. 16. n. 2.*

Limitationes
Subjiciuntur

§. XVII. Limitant tamen hanc sententiam. (1) nisi nullitas parti litiganti vel causæ principali damnum irreparabile inferat. (2) Nisi acta prioris instantiæ ita confuse conscripta fuerint, ut status causæ inde cognosci non possit, quo casu in Camera etiam ex officio Processus annullantur. (3) nisi nullitas ex Actis tam manifesta sit, quæ in alia instantia justificari non possit, E.g. si iudex laicus in causa spirituali pronunciarit. Mynsinger *Cent. 5. obs. 43.* Roding *d. tit. 21. §. 14. & seq.* Verum, hæc limitationes non destruunt illa, quæ de non attendendis nullitatibus iudicii inferioris, quatenus hæc à jure communi discedunt, superius adducta sunt, ut hinc omnino Princeps imperii sine periculo reformandæ sententiæ a regulis processus, subditis suis præscripti, si ju-

si iustitia causæ hoc postulet, discedere valeat. Non tamen capropter existimandum est, Camera imperii omnes omnino nullitates in iudiciis Statuum imperii commissas negligere, & in iudicando præterire. Nam ipse Recessus Imperii de *an. 1654. §. 121.* luculenter ostendit, querelam nullitatis in Camera imperii contra sententias, in priori instantia latas, sibi adhuc locum vindicare; hac saltem differentia observata, ut non quævis nullitas querelæ per 30. annos locum faciat, sed illa tantum, quæ insanabilis est, tam ex persona partis, quam iudicis, & quæ contra substantialia Processus commissa *d. Recess. §. 122.* quod declarat Blumius *Process. Cameral. tit. 56. §. 5.* Et hic per substantialia processus non intelligenda sunt illa, quæ ordinationibus iudiciorum recepta, verum iure imperii incognita; sed illa, quæ necessario ad causæ cognitionem pertinent, videlicet citatio, libelli oblatio, responsio, probatio, defensio, ac sententia iudicis: quæ in his neglecta, omnino nullitatem involvunt, tam in iudiciis Principum imperii, quam in Camera, & iudicio Imperatoris Aulico, attendenda.

§. XVIII. Sed jam propius ad rem accedendum, & quid in iudicio tali, ubi vel Princeps *sola facti veritate inspecta* iudicium suscipit, vel Commissariis suis, ut ita iudicent, committit, attendendum vel non attendendum sit, partim ex Pontificis Clementis, partim ex Doctorum opinionibus adducamus, & ubi opus fuerit, censuram subjiciamus, hoc tamen præmissis, quod clausulas illas æquipollentes, ut procedatur *simpliciter, de plano, sine strepitu & figura iudicii* sub præcedenti illa comprehendamus. Et (1) quidem vulgata Doctorum sententia est, per illam clausulam Principem, vel ab ipso cum tali clausula delegatum iudicem, posse iudicare ut Deus, qui ad solam veritatem recipit. *Mynsinger cent. 2. obs. 44. Maranta in Specul. Aur. part. 4. dist. 9.*

Quænam nullitates in Camera attendantur.

Princeps in hoc iudicio iudicare potest ut Deus.

22 DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

dist. 9. num. 32. Honded. Tom. 1. Consil. 22. num. 1. Bertazzol. lib. 2. Consult. decis. 455. n. 44. quod tamen ita temperandum est, ut Princeps vel ejus delegatus non insitit veritati quam ex privata noticia habet, sed illi, quæ ex testibus vel instrumentis hauritur; nam Deus ipse in legibus suis Moisaicis, iudicibus hoc injunxit, ut si reum confessum non haberent, ex ore duorum vel trium testium inquirerent veritatem: *Deut. 17. 7. 6. & c. 19. v. 15.* quibus testibus in probando æquipollent instrumenta legitime conscripta *L. In exercendis 15. C. de fid. instrum.* Et eapropter ipse summus rerum conditor, antequam Adamum & Evam ob violatam legem ipsis datam, condemnaret, licet facti informatione opus non haberet, utpote cum in ipsius conspectu peccassent, ipsos prius citandos & cum sua defensione audiendos esse censuit, ut ita omnibus in universum iudicibus, tam summis quam infimis perpetuam legem præscriberet, neminem inauditum & indefensum condemnandum esse. Et huc pertinet notabilis restrictio Doctorum, quando veritatem talem hic attendendam volunt, cui jus patrocinator, *Barbos. de Claus. Cl. 173. n. 8.*

An Princeps
hic adstringatur ad probata

§. XIX. (2) Superiori clausulæ hanc efficaciam tribuunt, ut Princeps nec ad probata, nec ad allegata adstringatur *Marta de Claus. Cl. 368. n. 1. Barbos. Cl. 173. n. 4.* Verum hæc sententia omnino corruiat ex illis, quæ §. præced. adducta; Si enim jam probatio alia adsit, non est in potestate Principis, vel etiam iudicis ab ipso delegati, ut a probatis discedat, nisi defectum aliquem vel in persona testium, vel in ipsa probatione ostendere valeat; quale exemplum occurrit in historia Susannæ adulterii jam condemnatæ, sed detectæ testium fraude, absolutæ. Restringunt quidem allegati Doctores sententiam suam ad Principem summum, quasi ille neglectis probationibus, secundum conscientiam

scientiam suam judicare possit, si forte notitiam facti propriis sensibus perceperit, E.g. si homicidium a Titio committi viderit. Verum ex hoc non inferendum, quod Princeps probata negligere possit, sed hoc potius inde sequitur, quod ad male probatorum executionem non sit adstrictus, si sciat innocentem ista probatione gravatum esse: Si enim unus testis pro defensione sufficit, quis non Principi contrarium scienti & asserenti hic fidem haberet, ubi de innocente ab ultimo supplicio liberando agitur *arg. L. 5. ff. de Pœn.* At vero, an Princeps illum, quem factum commisisse vidit ex privata sua scientia, mox ad supplicium rapere possit; an vero prius conquirendi sint testes, aut per torturam ejus confessio extorquenda, quaestio plane alia est: Nam & Princeps, utur oculatus testis fuerit, circa personam delinquentem, vel circa modum delicti, aut alias facti circumstantias, errare potuit. Ex quibus jam adductis facile constat, quid sentiendum de illo Dd. asserto: Si Princeps scit veritatem, non debet ire per ambages, *arg. c. Ad petitionem 22. X. de accusat. Gail. lib. 1. Obj. 42. n. 3.*

§. XX. (3) Non requiritur in hoc judicio libellus solennis, Maranta *de Ord. judicior. part. 4. dist. 9. n. 12.* Riccius *Colleſtan. decis. 699. effeſt. 4.* Cels. Hugo Dissut. *Tr. de Clausul. rescripti. p. m. 486.* quod & in specie confirmat Pontifex Clemens in *c. Sepe V. S.* ubi dicit: *libellum* necessario non exigit. Hoc tamen merito restringunt Doctores ad libellum solennem; Omnino enim judicem accedere actor, eidem factum exponere, & petitionem subicere debet, quid ab adversario sibi praestari cupiat; quod & exigit Pontifex *cit. loc.* quando subicit: *quod in ipso litis exordio petitio faciendâ, sive scriptis, sive verbo,* quo ipso solennis tantum libellus remittitur. Ex hoc autem constat, Principem propitio jure, omnes libellorum defectus tollere

Cessat hic libellus solennis.

Princeps libellos solennes penitus tollere potest.

24 DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

posse, si de facto & petitione actoris conftet: quamvis enim vulgatum sit, quod exceptio inepti libelli integrum Processum reddat nullum, Gail. lib. 1. Obs. 66. n. 1. & inde judex illum ex officio rejicere, Cravetta Consil. 50. n. 1. Pruckmann. Vol. 1. Conf. 50. n. 165. Carpzov. in Process. tit. 6. art. 1. n. 29. imo plane dentibus lacerare teneatur, sicut loqui amant Dd. Gail. lib. 1. obs. 66. n. 4. Möller ad Const. Saxon. Part. 1. C. 2. n. 2. Verum hoc ad Processum ordinarium pertinet, non ad summarium, aut ubi ad soli facti veritatem respiciendum esse, vult Princeps. Cur enim ex summaria facti narratione & qualicumque petitione subjecta, non aequè se informare posset judex, quam si solennis libellus offeratur.

Probatur exemplo articu-
lato libelli.

§. XXI. Sane olim in imperio articulatus libellus receptus erat, quem necessario in processu ordinario offerre debebat Actor, Vid. Ord. Cameral. 2. 3. tit. 12. §. 8. Verb. Seine Klage articuls Weise zustellen. Verum cum ex eolites tantum protelari, non autem facti veritatem detegi, sentirent Status Imperii, communi consensu eundem abrogandum censuerunt, surrogato in ejus locum libello summario, daß die Klage summarischer Weise übergeben werden solle per Rec. Imper. Ao. 1654. §. 34. Vid. Brunneinan. Proc. Civil. c. 5. n. 2. quod jam antea Saxones receperant in Ordinat. Process. tit. 5. §. 1. adeo ut si quis ibi libellum articulatum adhuc obtulisset, non tantum post litem contestatam, sed etiam post sententiam contra illam excipi posse, contendat Berlich. P. 1. concl. 12. n. 4. Möller. ad Const. Sax. P. 1. C. 2. n. 4. Martini ad Process. Saxon. d. 1. 5. §. 1. n. 1. quæ sententia an justitiæ conveniat, totum Processum ex hoc capite annullare, quod reo tacente, judex admisit libellum articulatum, & justam super facto tulerit sententiam, non in dubitamus: Si enim oblato licet libello summario, hanc sententiam in meritis causæ obtinere non potuisset reus, cur huic

SOLAM FACTI VERITATEM.

huic post sententiam latam danda foret potestas, contra illam ex capite inepti libelli excipiendi. Quapropter magis probanda est sententia, quam habet Zangerus de Except. P. 2. c. 14. n. 3. ubi statuit, quod si reus exceptione ineptitudinis omissa, ad libellum actoris responderit, & iudicium acceperit, postea audiri non debeat, adeo ut iudex libellum ineptitudine non obstante pro actore judicare possit, si de jure & justitia actoris constiterit; quod eo magis obtinebit, si clausula salutaris sive imploratio officii iudicis fuerit subiecta, quam ineptitudinem libelli sanare in confesso est, modo iudex ex narratis & petitis qualitercunque statum causae, & qualitatem institutae actionis cognoscere possit, Pruckmann Vol. 1. Conf. 50. n. 167. Gail. lib. 2. obs. 61. n. 11. & seq. Mevius P. 3. D. 351. n. 8.

§. XXII. Quibus suppositis, non obscure apparet, ^{Judicis ob} posse Principes eadem ratione, qua libellos articulatos re- ^{supplere de-} ^{fectus libel-} ^{lorum.} jecerunt, loco aliorum libellorum, quibus hodie utimur, nudas iudicis implorationes cum qualicumque petitione, utut non satis apta, tamen à iudice supplenda vel emendanda, substituere. Unde omnino laudanda est constit. Summi Tribunalis Wismar. P. 1. tit. 11. §. 11. Es sollen auch die Advocaten zu Ende der Klage die geröblichliche Clausulas salutaris hinan hengen; damit ob die petitio der eingebrachten Klage inept und unformlich oder nicht zureichend wäre; dennoch auff narrata und angeführte Geschichte ergehen und erklärt werden möge; was recht ist; und der Sache Zustand erfordert; qua Constitutione saluberrima Exceptiones super ineptitudine libelli fere omnes remouentur, & processus summopere promouentur. Idem placuit Serenissimo Legislatore in Ord. Proc. Magd. c. 18. §. 1. ubi implorationem officii iudicis sub poena adjici voluit, hoc effectu, damit ob gleich die petition in der Klage inept, und unformlich; oder nicht gnugsam wäre

währet / dennoch auff die *narrata* und erzehlte Geschichte ergehen und erkant werden möge / was Recht ist / gestalt ein jeder Richter *in hujus clausula* schuldig und befugt seyn soll / dasjenige was der *Advocat circa jus* übergangs *secundum acta & probata in sententionando* zu suppliren: Removetur ergo hic reis occasio, libellum frivole ineptitudinis accusandi: Judicibus autem adimitur potestas ad frivolam sepius pronunciandi formulam recurrendi. Daß die Klage / inmassen sie anbracht / nicht statt habe: Ita enim omnis efficacia clausulae illi salutari adimitur, & imploratio officii judicis. über dieses alles / oder was ich sonst von Rechts und Gewohnheits wegen hätte bitten können / sollen oder mögen / darüber will ich das *nobile judicis officium imploriree* haben / penitus redditur elusoria; imo officium judicis suppletorium quod per modum præcepti jura nostra ipsi injungunt in *Tit. Cod. ut quæ desunt Advocatis partium, judex suppleat*, hac ratione omnino tolleretur; de qua ex professo egit celeberr. Jctus Dn. Zaunschleiffen in Dissert. quam inscripsit *Judex supplens*.

Exemplum in
annulata
sententia la-
ta super li-
bello articu-
lato.

§. XXIII. Exemplo uno alterove hoc declarandum, quam faciles hic sint judices in admittendis Exceptionibus contra libellum, vel etiam in hoc ex officio rejiciendo, adeo ut si factum in illo satis perspicue propositum, sed petitio minus apte formata, reus vero nihilominus sine exceptione libello responderit, & probationes jamtum peractæ fuerint, tamen, si acta ad Collegium pro ferenda sententia definitiva transmissa, Referens subtilitatibus libellorum adversus, neglectis causæ meritis, luculenter factis deductis, ut definitive pro causæ justitia pronunciare possit, nihilominus sententiam concipiat, daß die Klage angebrachter massen nicht statt habe. Primum nobis suppeditat illud, quod in §. XXI. adductum, scilicet contra sententiam,

ex

SOLAM FACTI VERITATEM.

ex libello articulado, citra exceptionem admissa, pro causa justitia & facti veritate latam, adhuc opponi posse exceptionem inepti libelli, & hinc pronunciandum esse. Dasß Beklagter von angestellter Klage immassen sie anbracht/ mit Erstattung der Gerichts-Kosten billig entbunden wird. Es ist aber Klägern eine andere und förmlichere Klage nochmahls anzustellen unbenommen/ sicuti hanc formulam profert Martini in Process. Saxon. tit. 5. §. 1. n. 1. Möller ad Constit. Sax. P. 1. C. 2. n. 6. Verum jam perpendat unusquisque, quam male utrique partium hac pronunciandi ratione consulatur. Actor enim expensas prioris Processus refundere tenetur, etiamsi ob justitiam causa juxta acta & probata victricem sententiam obtinuerit. Reus autem nullo afficitur commodo, nisi quod ob remoras Processus solvere possit tardius: Non enim justior reddetur ejus causa, aut major ipsi parabitur defensio, si rejecto processu priori, & loco libelli articulati summario substituto, causa ex integro peragatur; hinc nihil spei vel commodi ex ista libelli mutatione & redintegrato processu ipsi superesse poterit, quam ut denovo, & forte etiam cum refusione expensarum, condemnatur.

§. XXIV. Aliud exemplum occurrit in actione hypothecaria, ubi si quis in libello factum, tam obligatorium, quam quoad hypothecæ constitutionem dilucide narraverit, sed petitionem alternativam subjecerit, ut reus aut hypothecam actori dimittat, aut debitum solvat, ut reus contra hunc libellum nihil exceperit, sed litem pure contestatus fuerit, tamen ex officio plerumque pronunciatur: Dasß die Klage immassen sie angebracht/ nicht statt habe. Ubi quidem in puncto juris omnino verum esse censeo, actionem hypothecariam tantum dari ad dimittendam hypothecam, cum illa realis sit, & possessor nullo personali vin-

Item in actione hypothecaria alternative instituta,

13 DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

culo actori, obstrictus, ad pretii solutionem, uti nuper demonstravit Da. D. Rivinus junior in speciali dissertat. Lips. habita. Verum cum negari nequeat, jure nostro possessori hypothecæ hoc beneficium competere, ut oblatione pecuniæ debitæ se liberare possit L. 12. §. 1. ff. quib. mod. pign. solvantur. L. 3. C. in distract. pign. Crusius de jure offerend. c. 9. n. 3. non video, quare libellus ob alternativam petitionem tanquam ineptus sit rejiciendus, & non potius officio judicis tolerandus: Actor enim, ut ut plus perat, nihil tamen petit, quod reo noxium esse possit, sed potius hoc in petitione exprimit, quod jura reo pro beneficio indulgent, cui nihilominus electio salva manet, an hypothecam dimittere, an debitum solvere velit. Vid. Bachov. de Act. Diss. 3. th. 38. Gail. lib. 1. obs. 62. n. 8. Imo nec judici per hanc petitionem libertas adimitur, super sola dimissione hypothecæ pronunciandi, cum, ut omni meliori modo pronunciet, imploratus sit.

An sententia
hic ferri pos-
sit super non
petitis?

§. XXV. Pluribus exemplis hoc illustrare, propositio ratio non admittit, imo etiam ex sequentibus apparebit, quam sæpius nullitates fingantur ex ordine Processus neglecto, ubi tamen revera nullæ adsunt. Hoc vero adhuc tangendum est, quod nostræ clausulæ hanc quoque efficaciam male tribuant Dd., ut sententia etiam ferri possit non conformis libello, & sic super aliis, quam super petitis, Jason ad L. Vinum 22. n. 26. ff. Si cere. per. Marant. in Spec. P. 4. dist. 9. n. 33. Verum cum hoc directo refragetur Constitutioni Pontificis in Clem. Sape, ubi expresse dicitur, quod sententia ferri debeat juxta petitionis formam, inde Maranta hanc specialem efficaciam tribuit clausulæ, si judicium ferendum, sola veritate facti inspecta, ut vi hujus etiam super non petitis pronunciari possit; Non autem vi illarum clausularum, quæ occurrunt in Clem. Sape, scil. de plano, sine strepitu & figura judicii. Ve-

T. 1113

rum sententia hæc fundamento destituitur; iudex enim si super facti veritate cognoscere velit, nosse debet, quid petat actor, & quid petenti neget reus; Alioquin veritatem inquirere non posset. Hoc tamen indulgemus facile, illa etiam non petita adjudicari posse, quæ alias ex negotio principali dependent, vel quæ præstari juris est: Si enim ulliubi certe hic officium iudicis suppletorium se exserere debet. Hinc fructus non petitos, damna data, & expensas, ut de his in specie nihil expresserit actor, recte hic iudex adjudicat.

Cessat hic litis contestatio.

§. XXVI. Jam ad ulteriores clausulæ nostræ effectus transeundum, ubi (3) hoc se offert, quod vi ejusdem procedi possit sine litis contestatione. Maranta in *Spec. P. 4. D. 9. n. 20.* Quamvis enim hæc ab aliquibus pars Processus essentialis dicatur, ut hac neglecta, mox oriatur nullitas insanabilis: de quo Dd. in *L. un. C. de lit. cont.* Carpov. in *proc. lit. 10. in princ.* Attamen si satis constet in quoniam contradicat reus actori, ut hoc non in forma litis contestationis proferatur, non video, quare annullari debeat Processus. Vid. Carpz. *Proc. lit. 10. Art. 2. n. 20.* Hinc & litis contestatio in prima instantia omissa, non attenditur in Camera Imp. Brunne man *Proc. Civil. c. 1. n. 28.* scil. solennis illa, non autem responsio ad petita actoris. Et hic quoque sensus est *Clem. Sape de V. S.* quando Pontifex ibi dicit: *Litis contestationem non postulet.* Imo in *d. L. un. C. de lit. cont.* lis tunc contestata dicitur, quando iudex per narrationem negotii (scil. ab utraque parte factam) causam audire coepit. Quam Pontificis sententiam securi sunt Saxones, ubi si in causa summaria petatur responsio & litis contestatio, causa mox degeneret in ordinariam. Unde ibi plane vulgatum est, quod in causa summaria non agendum sit *auff Antwort und Kriegsbefestigung!*

Quid in Saxonia?

gung) sed tantum auff die Einlassung, per quam qualemcumque responsionem intelligunt, ut inde statum causæ, in quantum sibi contradicunt partes, iudex cognoscere possit. Quod si tamen praxin Saxonicam attendamus, potius rordine quam re ipsa inter se differunt, die Einlassung auff die Klage und die Kriegebefestigung; nam & die Einlassung fieri debet ad singula libelli capita; cum nec libellus solennis à summario differat in facti narratione, sed tantum in externa appellatione scilicet es sager Kläger zu Anbringung seiner summarischen Klage; nisi dixeris, quod post litis contestationem iudex pronunciare debeat auff Beweis und Gegenbeweis; In causa autem summaria auff Bescheinigung und Gegenbescheinigung, inter quæ quid interfit, inferius quædam occurrent. Nos ex superioribus hoc deducimus, quod in casu, ubi sola facti veritate inspecta iudicandum, sufficiat narratio causæ ab utraque parte facta, sine ulla alia solennitate. Hinc etiam si causa foret ordinaria nihil obstat Principi quo minus illam ita committere possit, ut remora solenni litis contestatione, de plano procedatur.

Cessat exco-
ptio foriarum

§. XXVII. Ulterius (4.) effectum superioris clausulæ extendunt, ut remotis etiam feriis procedi possit *dist. Clem. Saepè Maranta in spec. part. 4. dist. 9. n. 10.* qui tamen hoc merito restringit ad ferias humanas e.g. vindemiarum, mesium, nundinarum; ferix enim Deo consecratæ inter Christianos omnino pro irrenunciabilibus habentur, ut hinc actus eo tempore gestus pro nullo reputetur, nisi forte causa moram non ferat vid. *L. fin. Cod. de feriis.* Carpzov. *p. 2. Jurisprud. Eccles. def. 250.* Zepper. *de LL. Mosiacis lib. 4. c. 9. p. 933.* quamvis hæc nullitas ibidem tantum ex LL. humanis sit; & inde Princeps illam sua commissione impedire possit; si seil. causam ita committat, ut celerrime non attentis feriis quibuscunque, tam humanis quam divinis, in causa

SOLAM FACTI VERITATEM.

causa procedatur; quamvis enim peccatum sit, ferias divinas præsertim diem dominicum præter necessitatem destinare negotiis forensibus; Eo ipso tamen actus volente Principe his diebus gesti in foro humano non sunt nulli.

§. XXVIII. (5) In hoc iudicio dilationes amputandæ sunt, ut ita lis eo citius expediatur, *d. Clem. sepe. d. V. S.* Cessant exceptiones dilatorias
 Maranta *D. L. n. 21.* ex quo sequitur, quod nec exceptiones dilatoriarum sint admittendæ, *d. Clem. sepe.* Quamvis enim hæc exceptiones partem quandam defensionis continere videantur, ipsa tamen vox satis innuit, non decidendæ sed differendæ lris causa tales exceptiones opponi. Hinc nullum est dubium, valere commissionem Principis, ut remoris omnibus exceptionibus dilatoriis mox in causa principali procedatur; Hoc ipso enim iustitia causæ non infringitur, sed promovetur, & malitia reorum, qui talibus subterfugiis moras neunt, ne iustissimæ actoris petitioni mox respondere teneantur, retunditur. *Add. Card. Tusch. lit. C. Conclus. 366. n. 3. seqq.*

§. XXIX. (6) Non quidem excludit clausula superior probationes necessarias, quippe de facti veritate sine illis constare nequit, *d. Clem. sepe.* Attamen testium multitudinem, quæ in processu ordinario admitti solet, hic refrenandam esse, dicit Clemens Pontifex. Juramentum vero illis remitti posse, non censeo, quamvis hoc velit Cels. Hugo Dissut. *Tr. de Clausul. Rescript. p. 487.* quod scilicet, vi huius clausulæ credatur testibus etiam non juratis. Ut enim sub Constantino Imper. juramentum testium, quod iure ff. ignorabatur, demum introductum sit, postquam vero tegibus Imperii universalibus, & consuetis totius Europæ moribus receptum, ut testi injurato non credatur, & homines hæcenus hac persuasione perversa fascinati, quasi falsum dicere citra juramentum, levius quoddam peccatum invol-

An admittantur testes injurati

DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

SE involvat, cum tamen Deus quodvis mendacium puniat, inde vix afferendum, valere commissionem Principis, ut sine juramento testes examinentur, & his fides adhibeatur, cum de facti veritate in corrupto hominum statu, ex testibus injuratis certo constare nequeat. Interim in possessorio momentaneo ob utilitatem publicam, & ne partes ad arma veniant, probationes minus plenæ admittuntur, adeo ut etiam testibus injuratis credatur. Carpz. *Proc. lit. 23. art. 1. n. 26.* Cujus hæc ratio est, quia hic decretum saltem fertur ad interim, salva ulteriori juris discussione, sive in possessorio ordinario sive petitorio, ut hinc facti veritas adhuc inquirenda restet, nec per sententiam in summarissimo latam discussa sit. Hinc etiam in foro Saxonico certum est, si Actor in Processu Summario iniuncta sit die *Beschleunigung* non ea propter admittendos esse testes iniuratos, sed illos superoblatis articulis *über die Beschleunigung*, articulo pariter examinandos esse, sicuti alias super articulis probatoriis. Interim hoc præcipuum assignant *der Beschleunigung*, quod ad terminum probatorium adstricta non sit, Carpzov. *Proc. lit. 23. art. 2. n. 197.*, quod tamen iterum fallit, si huic demonstrationi in sententia certus terminus sit præfixitus, daß Kläger binnen Sächsischer Frist dasjenige was Beklagter nicht gestanden / zubeschleunigen verbunden sey, sic enim omnino standum est decreto iudicis, aut dilatio in tempore petenda. Vid. Martini *ad Proc. Saxon. lit. 20. §. 2. n. 57.* mirum ergo est, quare etiam Saxones in processu summario admittant disputationes super attestatis, iuxta Carpzov. *in Proc. lit. 15. art. 1. n. 10. §. seq.* cum tamen ipsi iudici de eo, an probatum sit, satis constare possit,

§. XXX. Ceterum (7) ut in eiusmodi Processu facti veritas eo facilius eliciatur, asserunt Dd. quod testium publicatione ne quidem opus sit. Maranta *P. 4. dist. 9. n. 22.* Quam-

Quid in Possessorio. 189.
SIGNIFICATIO

Testium publicatione ostent.

SOLAM FACTI VERITATEM. 33

Quamvis enim partium litigantium omnino interesse videatur, ut sciant, qua ratione testes deposuerint, an non sibi contradixerint, aut variaverint, aut singulares in sua depositione fuerint: Attamen, cum probatio non fiat parti, sed iudici, Vid. *Rec. Imper. de Anno 1580. §. 97. vers. stehet mehe ventheils L. 3. §. 1. ff. de Test. Richt. P. 3. Dec. 8. n. 11.* hic ipse perpendere poterit, quantum fidei testibus his, eorumque testimoniis habendum sit, juxta monitum JCu in *d. L. 3. ff. de test.* Otiosæ enim plerumque sunt illæ disputationes super testium depositionibus, si enim rotulus hoc ordine formatus sit, sicuti iuxta *Recess. Imper. de A. 1654* formari debet, ita ut sub quovis articulo omnium testium depositiones scribantur, mox iudici in oculos incurret, an hic vel ille articulus probatus sit vel non, ut hinc ex Advocatorum deductionibus hoc addiscere necessum non habeat.

§. XXXI. (8) Porro ad probandam facti veritatem permittit Pontifex in *Clem. Sepe*, ut possit iudex mox exigere omnia acta, & causæ munimenta, scil. illa, quibus intentionem actor & exceptionem suam reus probare nititur. Quo sine enim hic expectabitur, ut præcedat decretum auctori demonstrationem iniungens, & postea demum intra certum terminum productio documentorum fiat, quod non nisi ad protelandam litem pertinet; unde Commissarius Principis, cui ad solam facti veritatem respiciendum est, mox iniungere potest partibus, ut, ubi summariam causæ narrationem & rei responsionem audivit, unusquisque eorum, qui non ad testes, sed ad documenta provocavit, acta & instrumenta sua brevi quodam termino producat, quo inde facti veritas sine ambagibus eliciatur. Quid enim obstaret, quo minus litigantes, dum instrumenta producunt, simul ostendant, in quibus instrumenti verbis

Instrumenta
hic mox
ducenda.

E

inten-

intentionem vel exceptionem suam fundatam esse credant

Index sit libe-
re interroga-
re possit

§. XXXII. Huc etiam (9) pro faciliore indagacione veritatis facti refertur *libertas interrogandi*, quam Pontifex iudici indulfit, ut sive partes hoc urgeant, sive iudex hoc pro veritate indaganda consultum esse videat, litigantes ex officio interroget. Vid. Menoch. *de A. J. 2. lib. 2. Cas. 51. n. 40.* Marant. *P. 4. disp. 6. n. 28.* qui hanc differentiam inter Processum Summarium & ordinarium hoc passu constituit, ut iudex in hoc interrogare possit, etiam post conclusionem in causa; alitantum ex officio pro declaratione anteactorem, verum non ad instantiam partis: Iudici enim nunquam concluditur, Gail. *lib. 1. obs. 107. n. 5.* partes vero per conclusionem constringuntur, ne regulariter quicquam novi producere, & hinc nec à iudice, ut super certis punctis adhuc interrogetur adversarius, exigere possunt. Vid. Mev. §. 3. *D. 400.* Brunneman. *Proc. Civil. c. 26. n. 10.* ubi ergo de simplici ac plano proceditur, omnino etiam pars iudicem quocumque tempore implorare potest, ut adversarium adhuc super uno vel altero momento causæ interroget. Hinc huc trahi nequit *Tit. ff. de Interrogationibus in iure faciendis* quem communiter usu fori abrogatum dicunt. Vid. Dn. Thomæ *Tr. de nox. animal. c. 12. n. 24.* nam in isto titulo agitur de actione ex interrogatione alterius acquirenda; Hic autem agitur de veritate indaganda super actione iam mota, de quo pluribus vid. Dn. Præf. *in l. Mod. ff. ad d. T. §. 44.*

Variatio in
probando hic
permissa.

§. XXXIII. Hoc quoque (10) ad promovendam probationem pertinet, quod liberum sit actori, loco testium, ad quos provocaverat, producere documenta, vel etiam ab utrisque recurrere ad iuramenta; Nam & in processu summario locus est iuramenti delationi Zanger *de Except. P. 1. c. 2.* Carpzov. *in Process. tit. 11. art. 1. n. 5.* Nec enim iuramenti deletio protelandæ litis, sed potius illi terminandæ occasio-

BCD

SOLAM FACTI VERITATEM.

35

nem præbet: Aut enim hic iurandum aut rescendum iuramentum, aut, qui iuramentum detrectat, causa cadit; ut hinc mirum sit, quare Saxones reo ex instrumento guaranteegiato convento & solutionem opponenti, concedere nolint iuramenti delationem: Ratio enim illa, quam hic suppeditant, quod scilicet iuramentum sit species legitimæ & ordinariæ probationis, Berlich. *P. 1. Concl. 84. n. 84. sq.* Rauchbar. *P. 1. qu. 11. n. 15.* Carpz. *in Procl. tit. 22. Art. 4. n. 19.*, non obstat, quo minus hic, ubi de solutione in continenti probanda quaestio est, admitti possit, Nec enim moras desiderat iuramenti præstatio vel delatio, præsertim si terminus brevior a iudice præfigatur. Unde hæc Saxonum sententia rejecta est ab ipso Hartm. Pistoris *P. 4. qu. 13.* & contrarium statutum in Ducatu Magdeburgico *Ord. Process. c. 29. §. 3. in fin.* Quapropter non dubito, etiam tunc, quando sola veritate inspecta iudicandum est, tam super actione, quam exceptione iuramentum deferri posse, cum ipso Apostolo monitore ad *Hebr. 6.* iuramentum sit finis omnium litium. Unde & iuramentum tam calumniæ, quam veritatis admittit Pontifex in *Clem. Sape.* Ex superioribus autem patet, variandi licentiam circa probationem in hoc iudicio competere partibus, unde illa praxis, quæ iuramenti delationem non admittit, si jam probatio per sententiam iniuncta, non est probanda, qualis casus in *Ord. Process. Magdeburg. d. c. 29. §. 3.* Modest. Pistor. *r. 2. qu. 79.* si enim est species legitimæ probationis, teste Carpz. *loc. cit.*, quid vetat, quo minus probatione semel simpliciter iniuncta, admittendum sit iuramentum, per *L. 25. §. in omnibus. ff. de probat. Mev. P. 4. D. 6.*

Juramenti delatio in processu operatur.

§. XXXIV. (11) Id porro singulare est in hoc iudicio, quod non opus sit causæ conclusionem, sed iudex si ex petitione & probatione aliisque actis in causa satis fuerit informatus, sententiam proferre potest *d. Clem. Sape in fin.* Quamvis enim non desint, qui etiam conclusionem in causa pro-

Causæ conclusio hic cessat.

Ez

par-

38 DE JUDICIO PRINCIPIS, JUXTA

parte substantiali reputent, Ummius in *Proc. Disp. 19. n. 10* in iudicio tamen, ubi de plano & sine strepitu forensi procedendum, conclusione opus non est. Maranta *P. 4. Dist. 9. n. 23.* quamvis & plerique alii Dd. statuunt, etiam in alio processu omissionem conclusionis nullitatem non inducere. Mynfinger. *Cent. 3. obs. 17.* Gail. *lib. 1. obs. 107. n. 1.* & seq. modo partes satis audita sint. Mevius *P. 1. Decis. 78. n. 8.*

Sententia
stando ferri
potest

§. XXXV. Hoc quoque Pontifex Clemens in sua Constitutione tanquam singulare indulget iudici, ut sententiam proferre possit sive stando, sive sedendo, de quo Vid. Maranta *d. Dist. 9. n. 35.* Hæc vero circumstantia, an stet Iudex, parum ad negotii subsistentiam facit; licet etiam Jus nostrum exigat, ut iudex sedendo sententiam ferat. *L. 6. C. de sentent. L. 59. ff. de iudic.* adeo ut sententiam a stante iudice latam nullam esse velint. *c. fin. X. de sent. & re iud. & ibi Barbof.* hoc tamen cum ad meram solennitatem pertinet, non capropter impugnanda est sententia in hoc nostro iudicio, quod à stante iudice prolata, cum & alias in actibus voluntariæ iurisdictionis ista solennitas in iudice non exigatur. Brunnem. in *Proc. Civil. c. 27. n. 50.* Hoc vero magis huc pertinet, quod Pontifex velit etiam in hoc iudicio sententiam in scriptis esse concipiendam; Verba enim, quæ in *Clem. sape circ. fin.* subiiciuntur: *prout magis sibi placuerit,* non pertinent ad verba in scriptis, sed ad verba stans vel sedens. Cum enim hic de facti veritate sollicitus esse debeat iudex, necessum est etiam, ut partibus constet de veritate sententiæ, quæ si memoriter prolata, semper periculum subest, vel verborum sententiæ non satis perceptorum, vel postea mutatorum, cum & iudicis memoria labilis esse possit. Vid. Seaccia *de sentent. gloss. 12. n. 16.* Vantius *de nullitat. ex defect. Process. p. 70.* Brunnem. *d. c. 27. n. 47.*

In scriptis
sententiam
conci-
pienda.

§. XXXVII

SOLAM FACTI VERITATEM.

§. XXXVII. Imo tandem generaliter concludunt D d. in hoc iudicio a Principe sub hac clausula commisso tolli omnem solennitatem iuris Civilis & positivi, non autem illa, quæ sunt iuris divini & naturalis. *Barbosa Claus. 173. n. vel Menoch. Consil. 180. n. 7. in fin. Riccius Part. 3. Collect. decij. 699. effect. 1. Cels. Hugo Dissut. de Claus. Rescript. p. m. 487. Iason ad L. Certi Conductio 9. §. si nummos 8. ff. de reb. cred. Ex quo patet, citationem partis hic omitti non posse. Barbosa ad Clem. sape n. 12. & 24., cum hanc nec Deus ipse in condemnatione Adami omiserit, de quo jam supra dictum. Ex quo pariter in confesso est, nec illa in hoc iudicio negligenda esse, quæ ad defensionem legitimam pertinent per d. Clem. Sape. cum si quicqua maliud, certe iuris naturæ sit defensio, quæ hinc nemini deneganda. L. defensionis facultas 7. C. de iure Fife. L. 19. ff. de Pæn. Carpz. Prax. Crim. qu. 141. n. 37. de cuius favore plura congesit Manzius in special. jur. sub tit. Defensionis favor.*

Quid sit solennitas iuris positivæ hic constituitur

Non ergo quædam

Nec est

*. XXXVII. Atqui ex his, quæ hactenus in medium adducta, pro instituti nostri ratione satis constabit, quid secundum principia Pontificis in tali causa, ubi simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicii procedi mandatum est, observandum sit. An vero huius generis Processum Princeps generaliter introducere possit, sive causa sit ordinaria sive summaria, at sola veritate facti inspecta procedatur, non conveniunt. Sane Pontifex in Clem. Dispendiosa 2. de iudiciis, certas causas recenset, in quibus tale iudicium obtinere statuit, scilicet in electionibus, postulationibus, vel provisionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officis, canonicatibus, vel prebendis, seu quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, aut super decimis, nec non super matrimoniis vel usuris, & eas quoquo modo tangentibus. In quibus causis cum speciale quoddam interesse Ecclesiæ, vel etiam redituum Ecclesiastico.

An Princeps quomodocumque Processum generaliter introducere possit

corum versetur, facilis fuit Pontifex in amputandis regulis processuum ordinariis. In quo quidem eatenus in foris secularibus hanc Pontificis Constitutionem secuti sunt Processuum conditores, ut causas vel moram non ferentes, vel pietatis favorem habentes, vel ad publicum interesse spectantes exemerint ab ambagibus processuum ordinarii, & in illis summarie procedi debere disposuerint, quarum causarum summariarum Catalogum refert Zanger *de Except.* P. 1. c. 1. n. 59. Maranta *in Spec. P. 4. Dist. 9. n. 42. & seq.* Carpz. *in Proc. lit. 1. art. 1. n. 46. & seq.* Sicut & earundem causarum 38. recensentur *in Ordinat. Tribunal. Wismariensis, P. 2. tit. 5. §. 1.* quinquaginta autem refert Martin. *ad Proc. Saxon. ad Rubric. n. 19. & seq.*

Nostri Processus summarii facti politer sunt.

§. XXXIIX. Verum si processum illum, quem nostri in foro summarium vocant, inspiciamus, fateri necessum habemus, per eundem causas non de simplici & plano decidi, sed per varios annos pariter hic litem protelari, quam si in Processu ordinario causa ventilaretur. Et si verum fateri fas est, praesertim quoad Processum Saxonicum, luditur tantum in vocabulis, quorum alia substituuntur in Processu summario, quæ tamen in effectu parum differunt a processu ordinario; Nam sive dixerit: eine Klage/ oder summarische Klage/ eine Antwort oder Einlassung/ ein Verweih oder Bescheinigung/ ein Gegen-Verweih oder Gegenbescheinigung/ in rei veritate vix quicquam differunt, imo eandem moras Processus exigunt, si non interdum longiores; quale exemplum est in eo, quod probationis terminus sit peremptorius, & hinc elapsa dilatione Saxonica actor non amplius audiat, sed sententia absolutoria mox sequatur, daß Kläger an seinem Verweih sich versäumt/ derowegen Beklagter von angestellter Klage zu absolviren. Econtrario si in Processu summario actori injunctum sit, Seine Klage zu bescheinigen/ & ordi-

SOLAM FACTI VERITATEM.

39

ordinarius probationis terminus elapsus, actorisque contumacia in non demonstrando accusata sit, longe aliter pronuntiatur: *Dasß Kläger sich an seiner Verschönigung noch nicht versäümet/sondern damit annoch zu hysen sey.* Adest ergo hic expressum exemplum, ubi longior mora conceditur in Processu summario, quam ordinario. Confer. quæ dicta superius §. 29.

§. XXXIX. Cum ergo hac ratione parum commo-
 di redundet in Republicam ex processu summario, si in
 suo statu relinquatur, in quo hæctenus frequentatus fuit,
 omnino benefecerit Princeps, si generali quadam Lege
 causas tam ordinarias, quam extraordinarias ad eandem
 regulas revocet, strepitum forensem removeat, & ut sola
 facti veritate inspecta de simplici & plano, juxta illa, quæ
 superius adducta, in omni causa judicetur, disponat. Fuit
 hæc quondam laudanda intentio Christiani II. Electoris Sa-
 xonia, qui in sua Constitutione de Ao. 1609, quæ inscripta est
*Erdrterung der Landes Gebrechen/ sub Tit. von Justitiem Sa-
 chen §. Ob wohl ersichtlich/ ira disposuit: Dasß unsere Cansler und
 Räthe jedesmahl es dahin richten sollen/ auff daß alle vergebliche
 Selbstpflterungen/ Weildauftigkeiten und Circuitus verhütet/ und
 so viel möglich/ SOLA FACTI VERITATE INSPECTA,*
 procederet/ und denen unter den Partheyen entstandenen Irrun-
 gen schleunig durch Rechtmäßige Decreta abgeholfen werde.
 Verum in quantum praxis subsequens huic saluberrimæ
 Constitutioni responderit, vulgo notum est, adeo ut fere
 pro absurdo reputent illam procedendi rationem, ubi sola
 facti veritate inspecta judicatur, pro tollendis litium an-
 fractibus commendare, dum existimant, formalia processus
 adeo necessaria esse, ad causas justie decidendas, ut, si hæc ne-
 glecta fuerint, cedere debeat justitia causæ, & pro actore
 vel reo injustam causam fovente pronuntiandum sit.

§. XL.

An quæ-
dam causas
qualitas res-
tat?

§. XL. Hoc tamen adhuc urgeri videmus, quod cau-
saram qualitas id non semper admittat, ut in omnibus le-
vato velo pariter procedatur, sed illas, quas ordinarias vo-
cant, ex sua indole majorem requirere discussionem. Verum
ad hoc reponimus, nullam fingi posse causam inter partes
controvertentes, ubi fundamentum decisionis ex alio prin-
cipio deduci possit, quam ex veritate facti, in quo se fundat
actor, ut sententiam contra reum obtineat; Et ex veritate
facti, in quo se fundat reus, ut intentionem actoris elidat:
Si de utroque constet judici, quid opus est ulteriori proces-
su. Quod si forsan negotium ita comparatum, ut proba-
tiones aliunde conquirenda sint, imputet sibi actor, quod
paratus non venerit in judicium, & si forte à reo quid oppo-
natur, ad quod se præparare non potuit, non denegabitur
ipsi etiam in hoc judicio dilatio, si illam frustrationis causa
non petierit. Et sane quorsum tendit illa solennis rela-
tionum formula, qua in summis etiam Imperii judiciis, si
sententia super processu per multos annos agitato, ferenda
sit, utuntur; scilicet (1), an actio sit fundata, sive, an jus
agendi & petendi ab Adversario habeat actor? (2) an actio
sit probata? (3) Quanam exceptio proposita? (4) An hæc
probata? (5) an per eandem actio sit elisa? quam ut ad ipsam
facti veritatem primario respiciatur. Cur vero hoc non
breviori modo fieri posset, quam post tot annorum alterca-
tiones, & post tot volumina actorum immensis sumptibus
conscripta. Si dixeris, illo modo tamen causam plenissi-
me discussam, probationesque cum reprobationibus exa-
ctissime deductas esse, ex quibus facti veritatem & causæ ju-
stitiam accuratius cognoscere poterit iudex, sententiam la-
turus. Verum ad hoc regerimus. Aut controversia hacten-
us fuit super jure, aut super facto: Si super jure, hoc per se
certum est, nec ex Advocatorum prolixis disputationibus
addi-

Quid si dubi-
um sit in jure?

addiscendum est iudici, qui ipse jam ejus notitiam habere debet; Aut si tamen hoc dubium sit, & occurrant sententiæ communes contra communes, quarum Catalogum satis magnum collegit Hieron. de Coevallos in *Spec. Opin. commun. contra comm.* spatium aliquod indulgeri poterit a iudice, ut quisque fundamenta juris, in quo se fundat, brevibus ostendat, non per cumulos allegationum; sed breviter & nervose, adducto vel textu vel Autore in terminis prout hoc in *Recessu Imperii de Anno 1654. §. 96.* provide cautum est.

Quid si in
factis?

Quod si vero super factis hactenus disputatum sit, aut illius fundamentum petitur ex instrumentis, aut ex testibus. Si ex instrumentis, quæro an major facti veritas his accedat, si per longa Advocatorum producta super illorum contentis disputetur, quam si mox in ingressu litis iudici offerantur, & in illis clausula concernens ostendatur, in qua actionem vel exceptionem fundatam existiment. Imo tandem nihilominus eo dilabatur processus, ut si iudex sententiam concipere velit, ad ipsum tenorem instrumentorum recurrere, & non, quid Advocati hactenus vel dixerint vel scripserint, sed, quid sensui verborum cuiusvis instrumenti conveniens sit, attendere necessum habeat. Et huc pertinet illud, quod vulgò in ore Practicorum est: *Quicquid instrumentum non cantat, nec Advocati cantare debent.* Si vero non in instrumentis, sed testium depositionibus quisque litigantium intentionem suam probaverit, quid obstaret iudici, remotis omnibus partium disputationibus super attestatis testium, mox post finitum examen, facti veritatem exinde perspicere, an satis probatum sit vel non, & si forte semiplena tantum fuerit probatio, statim arbitrio suo determinare, an actori suppletorium, an reo purgatorium iuramentum sit deferendum. Si itaque Princeps in sua Provincia generali-

ter in quacunq[ue] causa hunc modum procedendi, ad solam facti veritatem restrictum, introducat, salutem suorum subditorum, qui per diuturnitatem & subtilitatem processuum pecuniis suis misere emunguntur, evidenter promovebit, & ita demum SUUM CUQ[ue] sine temporis & fortunarum dispendio tribuet.

Dantur similia
judicia in
Germania?

§. XLI. Pro qua sententia ulterius stabilienda non provocabo amplius ad extera Regna Britanniam, Sveciam, Daniam, sed ad ejusdem generis judicia, in plerisque Germaniæ locis jam recepta, ubi simpliciter & de plano proceditur, etiam in causis gravissimis, cum magno salutis publicæ incremento. Huc refero processum in foro mercatorum, bey dem Handels-Gerichte receptum, de quo constat, quod ibi celeberrime expediuntur causæ multorum millium thalerorum. Si ergo hic Justitia obtineri possit sine strepitu forensi, cur idem in aliorum civium causis locum non inveniret. Si regesseris, causas mercatorum non ferre moras, sed interesse partium hic exigere, ut celerrime expediantur; Repono: ergone aliis civibus hoc onus imponendos, ut, per multas processus remoras & sumptus immensos jus suum persequantur, etiam cum periculo in justa causa succumbendi, si circa processus formalia quid neglexerint. Confer, Die neue Leipziger Handels-Gerichts-Ordnung, de An. 1682. ubi Tit. II. omnes exceptiones dilatatiæ rejiciuntur. Cur ergo hoc non etiam alibi fieri posset, de quo actum supra §. 28. Licet de cætero in eadem Ordinatione Lipsiensi multa adhuc deprehendantur, quæ Regulis Processus summarii non conveniunt. Plura singularia quæ in foro Mercatorum observari solent, congestit Dn. Lauterbach Disp. de Jure in curia Mercatorum usitato. Huc etiam pertinet locus ex *Recessu Imperii de Anno 1654. §. 107.* ubi ap-
pro-

probantur mores in civitatibus & curiis mercatorum usitati, *Das in Wechsel-Sachen die parata executio stracks Platz haben/und dem Richter der ersten Zustand unbenommen seyn solle/obngehindert einiger Appellation oder provocation, nach der Sachen Befind/und Ermäßigung die Execution zu vollentziehen/und die Debitores zur Schuldigkeit anzuhalten.*

§. XLII. Similis procedendi ratio obrinet in controversiis maritimis sive nauticis, in quibus jam olim *leva. De judiciis maritima.* *to velo* procedendum esse, decreverunt Imp. Honor. & Theodos. in *L. 5. C. de Naufrag.* Hoc sine in civitatibus maritimis separata quædam judicia & collegia constituta sunt, ubi hujus generis controversiæ, præcedente summaria facti cognitione, sine ambagibus processus ordinarii deciduntur, ab ejusmodi personis, quæ rerum maritarum sufficientem notitiam habent. Vulgo dicitur das Admiralicits, Collegium, oder das See-Bericht; quamvis in quibusdam civitatibus etiam in his causis non semper summaria procedendi ratio strictè observetur, sed processus nautici aliquando multis procrastinationibus & effugiis protrahantur, sicuti conqueritur Reinold. Kuricke *de jure marit. Hansæat. in Append. qu. 37. in med.*

§. XLIII. Plura addere nec lubet nec vacat: Ex *ad. Conclusioj.* ductis enim satis constare arbitror, pro moraliter impossibili non censendum esse, quo minus Principes Imperii tandem processuum ambages rescicare, & ut *sola facti veritate inspecta* feratur sententia, Judicibus injungere possint. Ex hoc autem, quantum commodi in subditos redundaturum, ipsi testabuntur, qui cum fortunarum suarum dispendio per multos litigarunt annos, & tamen justitiam ob remoras Processus obtinere non potuerunt. Non tamen

44 DE JMD. PRINC JUXTA SOL. FACTIVERIT

Removetur
Processus tu-
multuarius.

men hic intellectum volumus, sed procul esse jubemus
Processum tumultuarius, in quo via facti, ast non facti ve-
rate & justitia inspecta, proceditur, & ita jus legitime qua-
situm, alteri sine causæ cognitione, initio ab executione fa-
cto, adimitur, qualia exempla, utinam non darentur quam
plurima ! Talia autem consilia qui aliquando Principibus
suppeditant, secum reputent, gravissimas coram tribunali
Divino, rationes sibi reddendas esse; imo & in hac vita
Deum malitiam hanc non relicturum esse inultam. Con-
cludimus tandem verbis Regii Prophetae Ps 94. v. 15. quæ
Lutherus expressit: *Necht muß doch Necht bleiben / sed*
Vatablus in sua paraphrasi reddidit :

Deus ad justitiæ normam restituet ju-
dicium, & hanc sectabuntur omnes,
qui recto sunt corde.

S. D. G.

 Errata typographica.

*Pag. 4. lin. 4. leg. omnesque. p. 5. §. 3. lin. 2. leg. omnes.
p. 6. lin. 5. l. republica. p. 6. §. 6. lin. 1. leg. Prima. p. 8. in marg.
leg. sensus. p. 8. §. 6. lin. 14. leg. Pontifex. p. 9. lin. 19. del. al-
legatum Brunnemanni, & inseratur lin. 22. post Mynsinger.
pag. 10. lin. 12. pro ob leg. & p. 14. §. 12. lin. 22. leg. auferatur.
pag. 29. marginale trahatur ad §. 26. p. 42. §. 41. lin. 8. leg. cer-
terime.*

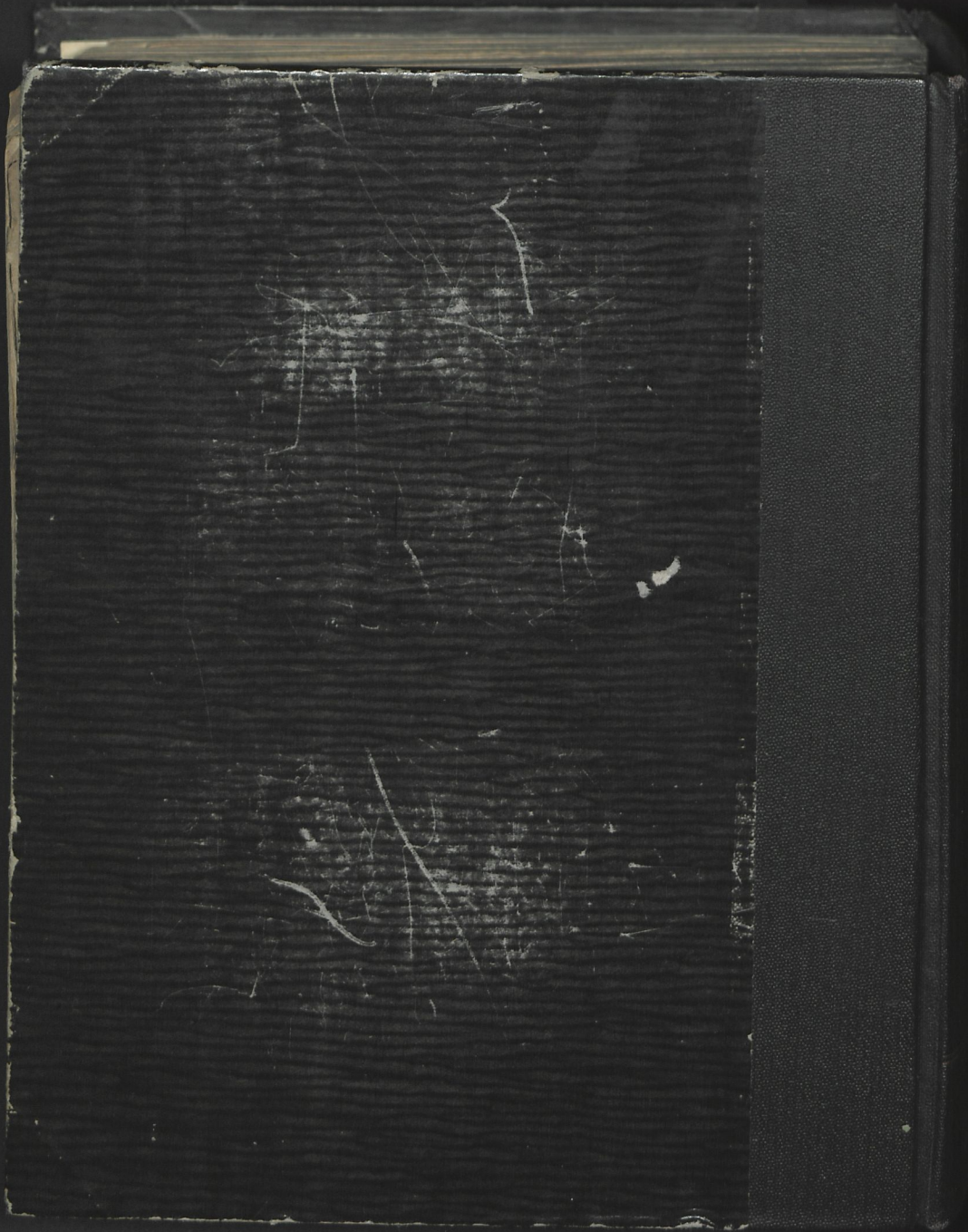
Halle, Diss., 1707 St - T

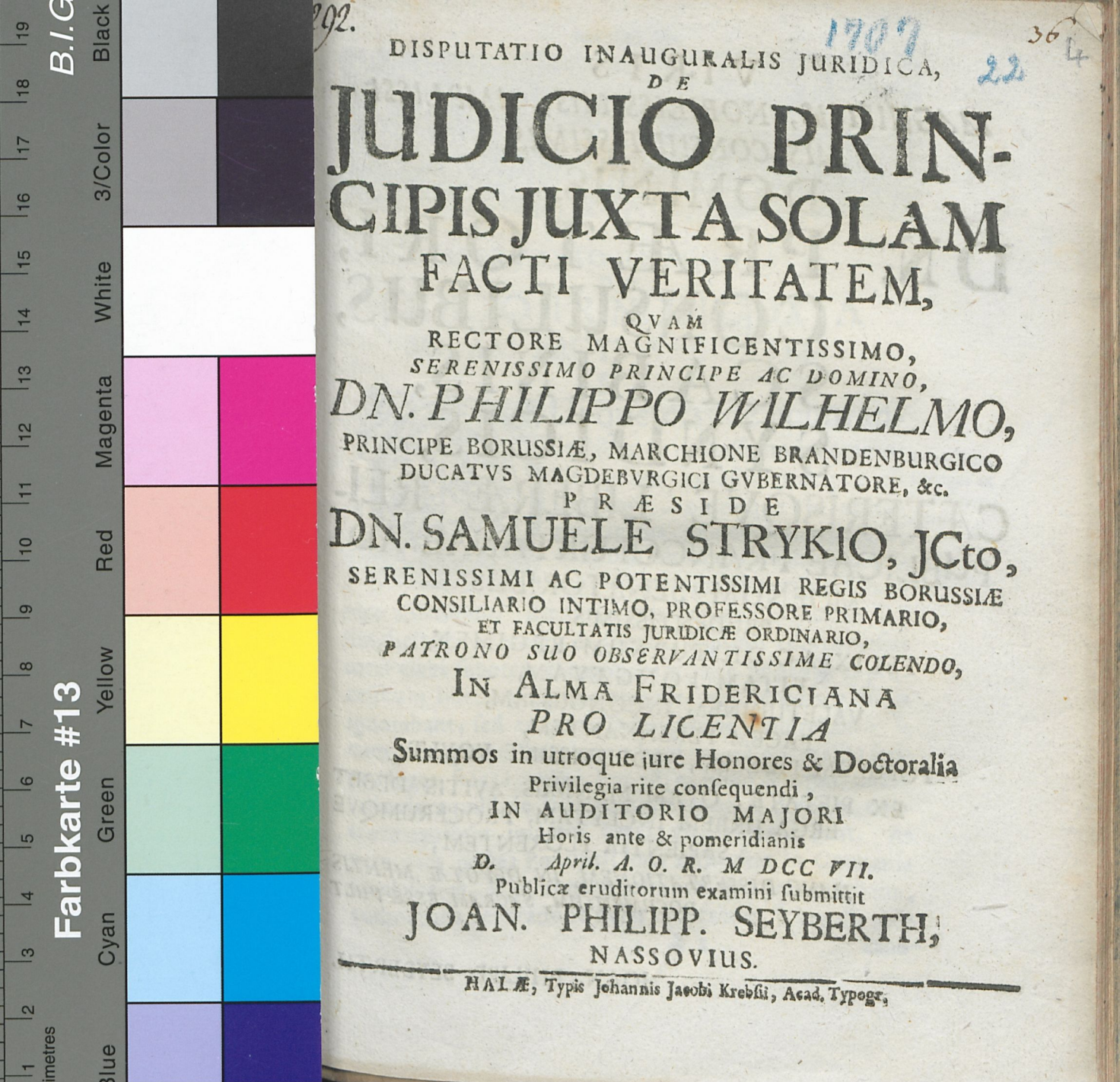
ULB Halle

3

005 360 765

DISPUTATIO INAUGURALIS JURIDICA,
D E

JUDICIO PRIN- CIPIS JUXTA SOLAM FACTI VERITATEM,

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIE, MARCHIONE BRANDENBURGICO
DUCATVS MAGDEBVRGICI GVBERNATORE, &c.
P R A E S I D E

DN. SAMUELE STRYKIO, Jcto,
SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BORUSSIE
CONSILIARIO INTIMO, PROFESSORE PRIMARIO,
ET FACULTATIS JURIDICAE ORDINARIO,
PATRONO SUO OBSERVANTISSIME COLENDO,
IN ALMA FRIDERICIANA
PRO LICENTIA

Summos in utroque jure Honores & Doctoralia
Privilegia rite consequendi,
IN AUDITORIO MAJORI
Horis ante & pomeridianis

D. April. A. O. R. M DCC VII.
Publicæ eruditorum examini submittit

JOAN. PHILIPP. SEYBERTH,
NASSOVIUS.

HALÆ, Typis Johannis Jacobi Krellii, Acad. Typogr.